

Кабанова Ірина Геннадіївна,

аспірантка кафедри філософії, культурології та інформаційної діяльності

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

orcid.org/0000-0002-0006-9599

ikabanova200@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ НАРИС ІСТОРІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОЇ ЗРАЗКОВОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ СТУДІЇ «АРЛЕКІН», М. ЛИСИЧАНСЬК: ВІД ШКІЛЬНОГО ТЕАТРУ ДО ТЕАТРАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Останнім часом зростає інтерес до дитячого театру. Театр як засіб формування особистості посідає одне з перших місць серед інших видів дитячої творчості, він є для дітей джерелом інформації про навколишній світ і закони життя, він примушує замислюватися над сенсом людського існування та глибинами людської душі. У статті авторка аналізує власний досвід роботи у шкільному театрі, а після – у дитячій театральній студії, формулює етапи створення та досягнення успіху студії «Арлекін». На початку створення колективу завданням керівниці було поєднання школярів через театральний гурток для розвитку творчих здібностей особистості, але згодом, поширюючи свої знання, навички й особистий досвід, вона розширює роботу з дітьми, доповнює майстер-класами видатних театральних фахівців, запрошує акторів і режисерів, психологів, коуча-практика. Після 2014 року набір у студію починається із трьох років. Змінюється навчальний процес. Якщо раніше метою шкільного театру була якісна постановка вистави, то згодом суттю дитячого театру стають освіта та розвиток дитини, якість процесу підготовки не стільки кожної п'єси, скільки кожного студійця – не лише як творчої індивідуальності, а й як особистості, здатної до культуротворчості. Пропоноване навчання формує уявлення про специфіку театального мистецтва, допомагає зрозуміти й оцінити власні можливості в даній області, воно забезпечує умови для виховання та розвитку художнього смаку шляхом освоєння різних пластів людської культури. До студії залучаються фахові викладачі. Навчання поділяється на три етапи (у молодшій, середній, старшій групах). У центрі уваги кожна дитина. Окрім основних предметів (акторська майстерність, сценічний рух, сценічна мова), на заняттях обговорюється творчість знаменитих акторів, режисерів, драматургів, вивчається історія театру та костюмів, значення декорації; студійці навчаються вокалу, хореографії, художнього мистецтва. На практичних заняттях діти самі розробляють костюми та декорації до вистав. Згодом зрозуміло, що розвиток творчої дитини можна здійснювати через поширене навчання мистецтву, бо театр – це синтез багатьох мистецтв. Завдяки цьому театральне мистецтво виступає своєрідною моделлю єдиної мистецької палітри, а залучення до нього через театральну студію – своєрідною «майстернею культуротворчості».

Ключові слова: культуротворчість, творчі здібності, шкільний театр, театральна студія, школа, поширене навчання.

Kabanova Iryna,

Postgraduate Student at the Department of Philosophy,

Cultural Studies and Information Activities

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

orcid.org/0000-0002-0006-9599

ikabanova200@gmail.com

CULTURAL ESSAY ON THE HISTORY OF THE CHILDREN'S EXEMPLARY THEATER STUDIO "HARLEQUIN" (LYSYCHANSK): THE PATH FROM THE SCHOOL THEATER TO THE DRAMA SCHOOL

Recently, interest in children's theater has been growing. Theater as a means of personality formation occupies one of the first places among other types of children's creativity, for children it is a source of information about the world around them and the laws of life, it makes children's think about the meaning of human existence

and the depths of the human soul. In the article, the author analyzes her own experience in the school theater, and then at the children's theater studio, formulates the stages of creation and success of the Harlequin studio. At the beginning of the creation of the team, the task of the manager was to unite schoolchildren through a theater circle to develop the creative abilities of the individual, but subsequently spreading her knowledge, skills and personal experience, she expands the work with children, complementing the master classes of outstanding theater specialists, inviting actors and directors, psychologists and practicing coach. After 2014, enrollment in the studio begins at the age of three. The educational process is changing. If earlier the goal of the school theater was a high-quality production of the play, then later the education and development of the child becomes the essence of the children's theater, the quality of the preparation process not so much of each play as of each member of studio – not only as a creative individual, but also as a person capable of culture-creation. The proposed training forms an idea of the specifics of theatrical art, helps to understand and evaluate their own capabilities in this area, it provides conditions for the education and development of artistic taste through the development of various layers of human culture. Professional teachers are involved in the studio. Training is divided into three stages (in the junior, middle, senior groups). The focus is on every child. In addition to the main subjects (acting, stage movement, stage speech), the work of famous actors, directors, playwrights is discussed in the classroom, the history of theater and costumes, the meaning of scenery are studied; studios learn vocals, choreography, art. In practical classes, children themselves develop costumes and scenery for performances. Over time, it is clear that the development of a creative child can be carried out through widespread learning of art, because theater is a synthesis of many arts. Thanks to this, theatrical art acts as a kind of model of a single artistic palette, and involvement in it through a theater studio – a kind of “cultural creation workshop”.

Key words: culture-creation, creative abilities, theatrical art, school theater, theater studio, school, widespread learning.

Постановка проблеми. Проблема розвитку творчих здібностей особистості, здатної до творчості у своїй епосі, є однією із пріоритетних, оскільки прогрес суспільства – це шлях постійної творчості, подолання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, часто несподіваних ідей, оригінальних підходів і шляхів до їх утілення. На сучасному етапі все більше уваги приділяється пошуку перспективних підходів до вирішення проблеми гуманізації процесу виховання, стимулювання пізнавальної активності вихованців, накопиченню досвіду їх творчої діяльності. Мета – залучити дітей до театрального мистецтва, виховати та зберегти природну сутність особистості, її індивідуальність, вплинути на розвиток її духовно-естетичних якостей. Тому в театральній студії «Арлекін» є можливість розкрити різні сторони творчих здібностей і нахилів вихованців, сприяти їх креативному розвитку. Досвід діяльності колективу доводить, що в сучасному дитячому театрі можна використовувати різні (поширені, інноваційні) методи роботи, застосовувати нові форми, тому що мистецтво театру являє собою органічний синтез музики, танцю, живопису, риторики, акторської майстерності, зосереджує в єдине ціле засоби виразності, наявні в арсеналі окремих мистецтв, тим самим утворює умови для виховання цілісної творчої особистості, сприяє досягненню мети сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку творчості та творчих

здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки видатних педагогів, але й мислителів, дослідників, філософів, науковців. Значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних (Дж. Гілфорд, П. Торренс, С. Медник) авторів присвячена дослідженню творчого процесу (В. Андреев, Т. Громов, В. Моляко, В. Николко), загальних проблем розвитку творчих здібностей і вихованню творчої особистості в різних видах діяльності (Д. Богоявленська, Г. Костюк, Б. Теплов, С. Рубінштейн, К. Платонов та інші) [див.: 3]. Незважаючи на цілу низку досліджень у цій царині, усе ж доводиться констатувати переважаючий в них педагогічний аспект. Що до мистецтвознавчого і, власне, культурологічного осмислення діяльності театру, де акторами є діти: питання також потребують більш глибокого вивчення та професійного обговорення; наближенню до вирішення другого має сприяти дана робота.

Мета статті – поділитися власним досвідом у створенні театральної школи як засобу формування креативної й інтелектуально чуйної людини, усебічно розвиненої особистості, здатної бути повноцінним суб'єктом культуротворчості у своїй епосі. Вибір методів дослідження як такий був довільним, тому що викладений матеріал є узагальненням власних роздумів стосовно власного ж досвіду організації та викладання в «Арлекіні» та базується на безпосередньому (включеному) спостереженні

й абстрагуванні (від індивідуальних особливостей кожного «театрального сезону», зумовлених багатьма чинниками, передусім неповторністю щорічного «набору студійців»), містить культурологічні аналогії й елементи афірмативного підходу.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі все більше уваги приділяється пошуку перспективних підходів до вирішення проблеми гуманізації процесу виховання, стимулювання пізнавальної активності вихованців, накопиченню досвіду їхньої творчої (креативної) та культуротворчої (вільної, усвідомлюваної, відповідальної та націленої на особистісне зростання) діяльності. У реалізації цього складного завдання важливу роль відіграє мистецтво, що допомагає дітям глибше пізнати себе, свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення [1].

Театр як явище, як особливий світ, як найтонший інструмент художнього та суспільного пізнання та зміни дійсності надає величезні можливості для становлення особистості. Інакше кажучи, театральна діяльність може стати шляхом до загальнолюдської культури, до моральних цінностей свого народу і водночас шляхом до себе, чим раніше – у дитинстві – людина почне цей шлях, тим, треба сподіватись, багатше та яскравіше буде результат.

Шкільний театр відомий як окремий жанр європейського театрального мистецтва із часів середньовіччя. У ХХ ст. шкільна освіта стала цілеспрямовано освоювати театральну педагогіку, яка раніше використовувалася для навчання акторської та режисерської майстерності (на студійних засадах система К. Станіславського вивчалася в театрах США, а також у низці театрів Західної Європи; деякий підйом (друга хвиля) студійного руху спостерігався у світовому театрі в 70-х рр.: тоді в багатьох країнах провідні режисери стали працювати в театрах-лабораторіях, де створювали так звані «вправи для акторів»; елементи студійності присутні в роботах англійського режисера П. Брука, польського режисера Є. Гратовського; на фестивалях театрального мистецтва глядачі знайомляться з експериментальними студійними роботами [2]. Під час спостереження за студійцями, їхніми шкільними досягненнями ми переконувалися, що театральне мистецтво добре впливає на успішність і виховання дітей. Цей вид навчальної діяльності широко та плідно

використовувався у шкільній практиці минулих епох, зокрема й на теренах сучасної України.

За роки незалежності в Україні з'являється багато нових театрів (1995 р. – театр «Актор» під керівництвом В. Шестопалова; 2000 р. – «Театр 19», режисер і художній керівник І. Ладенко; 2005 р. – перший жіночий театр «На Грушках», художній керівник В. Абазопуло, режисер із пластики Ю. Нешпа тощо), зростає інтерес до народного, вуличного, аматорського та дитячого театру. Шкільний театр зарекомендував себе як засіб розвитку творчих задатків і здібностей підлітка як в області сприйняття й оцінки творів мистецтва, так і у власній творчості: він розвиває активність уваги, спостережливість, уміння фантазувати [1].

Актуальність теми зумовлюється тим, що шлях до гуманізації процесу виховання передбачає не лише стимулювання пізнавальної активності учнів, навчання накопичення досвіду їхньої самостійної діяльності, а й передусім розвиток творчих здібностей і потреби у творчості, що, на нашу думку, не може не бути пов'язаним із становленням і укріпленням здатності до культуротворчості. (Остання «на рівні індивіда» є ствердженням або запереченням буття культурних смислів у відповідних культурних формах (позитивною або негативною афірмацією, від лат. *affirmo* – *утверджувати*), «на рівні соціуму» – може тлумачитися як таке функціонування культурних форм діяльності, яке є цілісністю, системно спрямованою на фіксацію, трансляцію, збереження та розвиток соціального і духовного досвіду» [див.: 4, с. 5]).

Загальноосвітні навчальні заклади за роки свого існування накопичили багатий педагогічний досвід, але навчально-виховний процес у незалежній державі, яка долала ідеологічно-культурну «спадщину СРСР», затребував нових форм, – і їх було знайдено/розроблено. Заслужений учитель України, директор спеціалізованої багатопрофільної школи № 27 I–III ступеня м. Лисичанська Луганської області Єлизавета Єгорівна Пікрун свого часу розробила ескіз сучасної освітньої системи та створила майстерню педагогічної творчості, у якій відкриваються прості та складні залежності між цілями, засобами, результатами навчання та виховання. До виховної роботи було введено хореографічне та театральне мистецтва. Відтоді (1995 р.) і почав існування театр «Арлекін», керівником

якого запросили авторку даного тексту – Ірину Кабанову, у той час – акторку Лисичанського лялькового театру «Лімпопо» міського Палацу культури. Робота з дітьми захопила мене: я розробляла тренінги, вправи, які допомагали студійцям розкрити свій творчий потенціал, цікавилась досвідом професіоналів. Але цього було не досить, тоді прийшло розуміння: треба вчитися режисури. Навчання відбувалося спочатку в Луганському коледжі культури і мистецтв, потім – у Луганській Академії культури і мистецтв і в Харківській державній академії культури.

Шкільний театр одразу ж захопив учнів. І причина, думається, полягала в тому, що справжнє мистецтво має величезну виховну силу: педагог-театрал не тільки розкриває перед дітьми та підлітками скарби класики, допомагає афірмувати у внутрішньому світі молодого покоління сучасності смисли високого мистецтва минулого, а і створює вистави про них самих, про їхні повсякденні проблеми та мрії, про майбутнє, тим самим збагачує культуру сучасності, сприяє нормальному здійсненню культуротворчого процесу, який, погоджуючись із В.М. Леонтьєвою, можна розуміти як системний процес, який «є не лише «вираженням і віддзеркаленням історії» чи її «прихованим сенсом», але буттєвим (і частково організаційним) фундаментом переплетення життя людських генерацій у те, що традиційно називають історичним процесом» [4, с. 9]. Культуротворча система складається у взаємодії всіх видів культурних форм і смислів: і тих, які затребувані самим життям і використовуються у стихійному, повсякденному потоці афірмування, тобто породження-оформлення та підтримання в бутті-в-культурі або відкидання, смислів – у приватному житті індивідів, де природно зберігається первинність остенсивного (у формах прикладів, зразків, взірців) афірмування, і тих, які офіційно підтримуються та впроваджуються/трансляються різними соціальними інститутами, зокрема й державними, релігійними тощо (інституціалізації підлягають передусім смисли в імперативних і аксіологічних формах).

Мистецтво, будучи дійовим засобом емоційно-чуттєвого пізнання світу та його перетворення «за законами краси», охоплює обидва культуротворчі потоки: «митець/майстриня» може бути професією (актори, музиканти, поети тощо *за фахом*), а може бути реалізацією потреби в художній творчості як хобі – «для

себе, для душі». З погляду системності культуротворчого процесу будь-яке мистецтво виконує вкрай важливу функцію: професійне або аматорське, воно опосередкує ствердження культурних смислів «звичайного життя» та «високої культури», своєрідно забезпечує обмін смислами між стихійною (повсякденною) та цілеспрямованою (переважно або цілком інституціалізованою) культуротворчістю. Театральне мистецтво не є винятком: ігрове за своєю природою та синтетичне за своєю сутністю, воно об'єктивно підтримує системність культуротворчості та надає їй безліч форм. Не менш важливою є роль своєчасного долучення до театрального мистецтва у становленні *я-культурного* в кожній людині, у вихованні та самовихованні власної культуротворчої свободи та відповідальності.

Можливості театру безмежні. Сцена має здатність переносити всіх по обидва боки рампи в усі часи, у всі країни, збагачувати фантазією, говорити про реальні події, учить краще розуміти різні людські характери, учить глибше розуміти себе, краще оцінювати вибір своїх намірів і рішень. Саме в театрі закладаються «зерна» моральної особистості, особистості творчої, упевненої в собі та культурної, яка поважає старше покоління та цікавиться історією Батьківщини [5].

Але повернемося до предмета нашої роботи. Шкільний театр, започаткований у Лисичанській школі № 27 у 1995-го р., упевнено робив крок за кроком, поповнявся новими акторами. Результат був приголомшливий. Учителі розповідали, що «театральні» учні відрізняються від своїх однокласників дисциплінованістю, цікавістю, бажанням учитись.

На прохання директора школи була відкрита експериментальна група для дітей з особливостями в розвитку (з особливими освітніми потребами), які в той час називалися дітьми з інтелектуальною недостатністю. І тут були позитивні результати. Відтоді Є.Є. Пікрун почала розробляти програму щодо впровадження театральних дисциплін у навчальний процес. Але, на жаль, Єлизавета Єгорівна через хворобу не встигла реалізувати ідею. Пізніше цю пропозицію підтримала та продовжила впроваджувати директорка школи № 12 Наталія Олександрівна Ростовська, яка на той час (2018 р.) писала проєкт, до якого входили театральні дисципліни [5].

Прикро, що проєкт не був ухвалений, тому що не набрав досить голосів підтримки наглядкової ради. На той час театральний рух розростається, тоді колектив «Арлекіна» знайшов притулок у міському Палаці культури – і вже захоплені театром діти з усього міста могли відвідувати студійні заняття.

У той час було поставлено багато вистав, зокрема й за казками. Колектив брав участь у міських, обласних заходах. У 2001 р. «Арлекіну» було присвоєно почесне звання «Зразкова дитяча театральна студія». Цей дитячий колектив першим у Луганській області почав їздити на театральні фестивалі різного рівня: «Південні маски» (м. Миколаїв), «Живи» (м. Харків), «Земля. Театр. Діти» (м. Євпаторія), «Співограй» (м. Київ), «Перевтілення» (м. Київ), «Карнавал театральних мрій» (м. Херсон), «Лимонад» (м. Харків) тощо. У 2012 р. із часу створення дитячої театральної студії «Арлекін» у ній пройшли навчання приблизно 500 дітей, було поставлено 25 п'єс, колектив був занесений у Всеукраїнську енциклопедію дитячої творчості «Юні таланти України», де про нього написано (дозволено собі процитувати статтю майже цілком і додамо власний коментар): «Особлива атмосфера панує у країні дитячої фантазії «Арлекін». Тут кожна дитина може бути сама собою, від неї не вимагають рівної поведінки, як під час шкільних уроків. А зовсім навпаки. Хлопчики та дівчатка можуть не стримувати свою творчу дитячу уяву, а скільки завгодно проявляти свої таланти. Принцип визнання за кожним студійцем права на свободу творчого самовираження, що з позицій традиційної педагогіки може виглядати як відсутність не просто вимоги дисципліни, але як відсутність непорушних загальних правил узагалі, – принцип, який виник із самої практики спілкування із школярами, що приходять до студії, тобто спочатку цей культурний зміст (тепер розуміється як зміст цього принципу) був у роботі з дітьми остенсивно. Залучив учасників до діалогу, який розвивався за природною логікою культуротворчого процесу: від практики (остенсивних форм – прикладів і зразків діяльності) – до правил (імперативів) – і лише потім у своїй роботі, як керівник. Цінності, що виховуються у вихованців студії, усвідомлення ідеалів і формування принципів аксіологічних

форм, реальний зміст яких було закладено на самому первинному практичному рівні роботи.

А починалося все в далекому 1995 р., коли Ірина Кабанова, режисер театру, збирила навколо себе перших ластівочок, бажаючих стати справжніми акторами, і грати, як у кіно чи театрі. Перший, другий, третій, четвертий – кожний наступний спектакль здавався їм кращим за попередній. З роками театр розширювався, приймав до своїх привітних лав усе більше і більше дітвори, втілювалися нові творчі задуми. Тоді ніхто не думав, що з маленького театального гуртка «Арлекін» переросте у зразкову театральну студію, стане учасником обласних, усеукраїнських, міжнародних фестивалів. Що Надія Бражнікова (керівник народного театру «Лімпопо» міського Палацу культури) стане справжньою його Берегинею, яка буде надихати та підтримувати керівника студії та всіх учасників. А випускники театральної майстерні продовжуватимуть свій творчий шлях, і отримані навички та знання з легкістю використовуватимуть у своєму подальшому житті.

Концерти, виступи на малих і великих сценах для них – це хоч і звична, але завжди відповідальна справа. Проте навіть їх репетиції особливі та цікаві пересічному глядачу, хай і не завзятому театралу. Та й спостерігати за роботою режисерів – корисна для всіх батьків річ. Дитячі примхи та пустощі сприймаються з посмішкою та добротою, а не з докором – це ж бо справжні актори, хоч і маленькі. Так у процесі спільної діяльності та спілкування досягнуто взаємодію і взаємозв'язок студійців і керівника, керівника і батьків, від якого обидві сторони мають позитивні результати. Батьки допомагають разом із дітьми у виготовленні реквізиту та декорацій. Захоплення дитини театром єднає сім'ю. Діти ж стають більш відповідальними, старанними. Таке спостереження зробили вчителі шкіл учнів-студійців.

Постановка спектаклю – процес складний. Численні репетиції перед тим, як показати глядачам готову для споживання театральну страву, займають багато часу. Юні актори повинні продемонструвати весь свій талант, щоб посмішка, а іноді здивування та навіть приголомшення від дійства на сцені яскраво читалися на обличчі глядачів. Тому і не кожний хлопчик чи дівчинка може стати членом великої театральної родини. «Арлекін» – не просто

дитячий театр. Подібних у Луганській області немає, – розповідала у статті журналістка Лисичанського телебачення «Акцент» Ніна Бірючкова, – це справжня театральна школа, до якої може потрапити кожен, хто бажає. Сценічна діяльність театру базується на єдності колективної взаємодії, підлеглості загальному задуму – з одного боку, і максимальному творчому прояву кожного виконавця – з іншого. Завдання викладача – виявляти і розвивати творчі й акторські здібності дитини – уміння взаємодіяти з партнером, створювати образ героя, працювати над роллю. Та насамперед, як зазначають Надія Бражнікова й Ірина Кабанова, у колективі треба створити необхідну творчу атмосферу, де взаєморозуміння, довіра, пошана один до одного відіграватимуть чи не найголовнішу роль у досягненні успіху. У країні «Арлекін» цінують життя, час і події. І нехай їхню буденність, як ярмаркову карусель, буде розфарбовано в різні яскраві кольори! Нехай невинний час для арлекінівців буде йти розмірено вперед і тільки вперед, щохвилини приносити радість усім, для кого юні театralи грають свої ролі на сцені [6].

Випускники студії (Наталія Семірожкіна, Анастасія Павленко, Дмитро Сидоров, Ганна Дарміна, Анастасія Мошкучело, Євген Вдовіченко, Віолетта Дерев'яно, Єлізавета Подгайко, Галина Іванова) стали продовжувати навчання в театральних вишах України.

Після 2014 р. в Лисичанську (на Луганщині взагалі) треба було починати розвивати театральне мистецтво майже заново і по-новому. Будь-який керівник театральної студії завжди перебуває *в пошуку*, а для керівника студійного театрального колективу, який постійно діє, у якому на той час змінилося не одно покоління дітей-акторів, це нібито само собою зрозуміле. Принаймні для мене це було органічним завданням: оновити сам принцип навчання звичайних школярів театрального мистецтва. Саме тоді, у 2014-му р., був розроблений (і згодом застосований) такий – комплексний і синтетичний – підхід до театрального навчання у студії «Арлекін», де діти, засвоюючи ази акторській майстерності, сценічної мови, сценічного руху, навчалися ритміки (молодший вік), хореографії (старший вік), хорового співу, малювання, а також серйозно знайомилися з історією театру, основами мистецтва гриму.

Такий усебічний підхід, на моє, підкріплене власною реальною практикою, переконання, здатен дати дитині адекватну уяву та поширені знання не тільки про театр, а і про світ як такий, бо кожен навчальний предмет, що викладався студійцям, – це знайомство із цікавим новим і здебільшого не охопленим програмою звичайної школи. Підбралась команда талановитих викладачів (хореограф Ірина Касьянова, художниця Тетяна Кравцова, хормейстер Ірина Новікова), закоханих у театр і готових співпрацювати та розвивати в учнях здібності до власного культурного зростання.

Тоді ж уперше прийшлося замислитися про малюків. Діти 3–4-х років здатні бути активними до шести годин без перерви, можуть 20 хвилин малювати плями, клубки, пучки, головоноги; вони вміють фантазувати, засвоювати основні побутові навички, розказувати вірші із 3–4 рядків; можуть рухатися під музику разом з іншими дітьми. Дитина в такому віці сприймає та розуміє символ – образ, слово або знак, який стосується якогось життєвого явища, а також сприймає символічну заміну одного об'єкта іншим. За малою, але виразною частиною дитина може відтворити ціле (бачить вушка – знає: заєць; бачить зуби – знає: вовк). Треба лише оговорити, чим що/хто з персонажів замінюється, а для цього потрібно емоційно передати характер кожного героя.

Трирічні діти вже потребують спілкування з однолітками: вони скучують, радіють, симпатизують, радять, пригощають, діляться, у них виникають симпатії, антипатії, ревності, співчуття, вони сприймають гумор, насмішки, відчують конфуз. Дитина 3-х років прагне уваги та схвалення за щось зроблене. Егоцентрична поведінка провокує на те, щоб поскаржитися на когось. Варто вчити доброзичливості, радості за успіхи інших, – адже це щеплення проти почуття заздрощів у майбутньому. Хвалити – а похвала стимулює – потрібно з повагою, але без надмірності. Важливим є виховання послідовності та ретельності – справу потрібно доводити до певного результату, до того ж у трирічному віці проявляється здатність до планування [див.: 7]. Тому було відкрито набір до театральної студії малюків від 3–4-х років. Це був важкий, але цікавий експеримент, коли в «Арлекіні» існувало шість вікових груп: 1.3–4 роки; 2.5–6 років; 3.7–8 років; 4.9–10 років;

5. 11–13 років; 6. 14–17 років. Загальна кількість студійців сягала 180 осіб.

Пошук увесь час продовжувався. У 2018–2021 рр. до співпраці було запрошено коуча-практика компанії «Людина без кордонів» Олену Іванову, яка на основі книги Джона Кехо «Підсвідомість може все» розробила практичні вправи для створення «нової дійсності». Діти із захопленням виконували енергетичні вправи, медитували, вели щоденники спостерігача, розбирали життєві ситуації, які допомагали в повсякденному житті, училися створювати свою власну реальність. Таким способом керувати «силами всесвіту» й активно працювати над здійсненням своєї мети дуже заманливо. Випускники, коли приїжджають до Лисичанська, завжди відвідують студію, розповідають про свої досягнення, обмінюються досвідом. Так, Наталія Яхонтова (Семірожкіна), акторка театру «Срібний острів» і викладач із фахових дисциплін коледжу Київського міжнародного університету, приїжджала до рідного міста з театральним колективом з виставою за п'єсою Мартина Макдонаха «Каліка з острова Інішман». Дорослі студійці (із групи 6) із задоволенням дивилися на столичних акторів, а потім сиділи разом із ними, пили чай і спілкувалися. Анастасія Павленко керує дитячою театральною студією в Харкові. І теж завжди ділиться своїм досвідом, привозить свої практичні напрацювання. Такі зустрічі стимулюють і надовго западають у пам'яті.

Висновки. Якщо узагальнити та підсумувати досвід роботи впродовж чверті століття, можна з упевненістю сказати, що шкільний театр і дитяча театральна студія відіграють величезну виховну роль у всебічному розвитку особистості дитини. У результаті спостережень за поступом студійців можна стверджувати, що театральний розвиток має великі переваги порівняно з іншими дитячими студіями за силою безпосереднього емоційного впливу на особистісну сферу дитини, існує величезна кількість різних видів і форм театральної самодіяльності, усі вони оригінальні та цікаві. Театральна самодіяльність допомагає дитині розкрити свої таланти, зрозуміти себе та навколишній світ; збагатитися позитивними емоціями; знайти нових друзів і, звичайно, будь-який дитячий театр сприяє розвитку моральної сфери особистості. У статті відображений досвід, який може бути врахований в організації та здійсненні всебічного розвитку дитини, тому що цьому напряму має бути відведено важливе місце в усій системі навчально-виховного процесу, глибинна мета якого – відтворення в нових поколіннях людей культури, відповідальних культурних суб'єктів.

Від шкільного театру до театральної школи – довгий і непростий шлях пошуків і зусиль, творчих і організаційних, але норми та правила сучасного соціуму змінюються, треба підготувати молоде покоління до повноцінного дорослого життя. Театр – це простір діалогу, тому має невичерпні інструменти для формування мислення та чуттєвого досвіду.

Список використаних джерел:

1. Коваль Н. Розвиток творчих здібностей засобами театального мистецтва. URL: <https://naurok.com.ua> (дата звернення: 23.06.2022).
2. Юнциклопедія. *Театральні студії*: вебсайт. URL: <https://pidru4niki.com> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти: збірник наукових праць / за ред. Н. Басюк (2017). Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 292 с.
4. Леонтьєва В. (2004). Культуротворчість: природа, системи, процеси: автореф. ... докт. філос. наук: 09.00.04. Харків. 40 с.
5. Модернізація освітнього простору та культурного середовища як чинників розвитку громади міста Лисичанська на базі Комунального закладу «Лисичанська загальноосвітня школа I–III ступенів № 12 Лисичанської міської ради Луганської області». *Сайт ДФПР*. URL: <https://dfpr.minregion.gov.ua> (дата звернення: 24.06.2022).
6. Всеукраїнська енциклопедія дитячої творчості «Юні таланти України» (2012). Вип. 2. / В. Болгов. Київ: Українська конфедерація журналістів. 96 с.
7. Винниченко С. Ключ до театру з Іриною Запольскою. Зустріч перша. Театр для дітей і соціологія. URL: <http://www.t-fishing.co.ua/> (дата звернення: 24.06.2022).

References:

1. Koval, N.A. (2021). Rozvytok tvorchykh zdibnostei zasobamy teatralnogo mystetstva [Development of creative abilities by means of theatrical art]. naurok.com.ua. Retrieved from <https://naurok.com.ua/stattya-rozvitok-tvorchih-zdibnostey-uchniv-zasobami-teatralnogo-mistectva-243225.html> [in Ukrainian].
2. Yuntsyklopediia. Teatralni studii [Yuntsyklopediia. Theater Studios]. (n.d.). pidru4niki.com. Retrieved from <https://pidru4niki.com> [in Ukrainian].
3. Basiuk N.A. (Eds.) (2017). Aktualni problemy doshkilnoi ta pochatkovoï osvity [Actual problems of preschool and primary education]. Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
4. Leontieva, V.M. (2004). Kulturotvorchist: pryroda, systemy, protsesy [Cultural creativity: nature, systems, processes]. Extended abstract of doctor's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Modernizatsiia osvitnoho prostoru ta kulturnoho seredovyscha yak chynnykiv rozvytku hromady mista Lysychanska na bazi Komunalnogo zakladu "Lysychanska zahalnoosvitnia shkola I–III stupeniv № 12 Lysychanskoi miskoi rady Luhanskoi oblasti" [Modernization of the educational space and cultural environment as factors in the development of the Lysychansk community on the basis of the Communal Institution ; Lysychansk General Education School of I–III degrees № 12 of the Lysychansk City Council of Luhansk Oblast. URL: dfr.minregion.gov.ua [in Ukrainian].
6. Bolhov, V.V. (2012). Vseukrainska entsyklopediia dytiachoi tvorchosti "Iuni talanty Ukrainy" [All-Ukrainian encyclopedia of children's creativity "Young talents of Ukraine"]. Vol. 2. Kyiv : Ukrainska konfederatsiia zhurnalistiv [in Ukrainian].
7. Vynnychenko, S. (n.d.). Kliuch do teatru z Irynoiu Zapolskoiu. Zustrich persha. Teatr dlia ditei i sotsiologiia [The key to the theater with Iryna Zapolska. The first meeting. Theater for children and sociology]. Retrieved from <http://www.t-fishing.co.ua/> [in Ukrainian].